

LA PAGESIA EMPORDANESA D'ENTREGUERRES. UN ESTUDI DE CAS: PERE MARUNY I CALS, PAGÈS DE SANT POL DE LA BISBAL (segles XVII i XVIII)

JAUME MARUNY I GISPERT

RESUM: En el context de les grans dificultats polítiques, econòmiques i socials que caracteritzaren la segona meitat del s. XVII català, un període convuls emmarcat per dues grans guerres (la dels Segadors i la de Successió), l'article proposa un recorregut per la vida d'un pagès de Sant Pol, en Pere Maruny, que hagué de tirar endavant el seu mas i la seva família en aquells temps plens d'enfrontaments, crisis, epidèmies i inseguretats de tota mena. Partint d'un minuciós estudi genealògic, la recerca es va encaminar, a través de l'anàlisi de documentació civil i eclesiàstica, a esbrinar els aspectes més significatius de la vida del nostre protagonista, insistint en aquells trets que millor il·lustren la realitat de la pagesia empordanesa de l'època (estratègies matrimonials, economia del mas, etc.). El treball es complementa amb un annex documental.

PARAULES CLAU: capbreu, època moderna, genealogia, Maruny, mas, pagesia, Sant Pol de la Bisbal.

El període històric que ve emmarcat per la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió constitueix una de les etapes més decisives de la història del Principat. Tot i així, no ha estat fins als darrers decennis que la historiografia del nostre país, fins aleshores abocada a les gestes medievals i, estranyament, refractària a l'estudi de l'època moderna, li ha començat a dedicar l'atenció que mereix. La segona meitat del segle XVII va ser, en general, un període d'enormes dificultats en la vida econòmica, política, institucional i social del Principat. Es tracta d'un

Mas Maruny, Sant Pol. Trull de vi.

període d'entreguerres, flanquejat, d'una banda, per la Guerra dels Segadors (1640-59), que en realitat comprèn dos conflictes paral·lels i simultanis (revolta pagesa i revolució institucional) i, de l'altra, per la Guerra de Successió (1702-14), de funestes conseqüències per a les institucions i el poble del Principat. Cert és que també hi hagué anys de prosperitat i represa, res però, comparable al creixement sostingut que es produiria a partir del segon quart del s. XVIII.

En Pere Maruny i Cals va néixer pels volts dels anys 1622-25, visqué més de vuitanta anys i, al nostre entendre, representa bé la vida i l'economia d'un pagès,

hereu i propietari mitjà d'origen remença, del poble de Sant Pol de la Bisbal, a la segona meitat del rellevant segle XVII. Les fonts documentals que han servit per a l'elaboració d'aquest treball són, eminentment, escriptures notariales i eclesiàstiques, per bé que hem de lamentar que pel que fa als llibres sacramentals, els de la parròquia de Sant Pol van desaparèixer, sembla ser que durant la passada Guerra Civil.

ELS ORÍGENS

Les primeres referències documentals que coneixem dels Maruny, els situen a diversos masos al pla de Rabioses, a Cruïlles. El primer esment data de l'any 1264, quan el prior del monestir de Sant Miquel i el senyor de Cruïlles, Gilabert, signaren una concòrdia sobre els terços i lluïsmes que havien de rebre de certs masos de Cruïlles, entre els quals hi havia el *mansi Berengarii Suyerii de Maruyo*¹. Molt probablement, en un moment i en unes condicions que encara no hem pogut determinar, una branca d'aquesta família s'instal·là a Sant Pol de la Bisbal, on sempre més han estat pagesos².

¹ MALLORQUÍ, Elvis (2000): document 85.

² Per a més detalls sobre això, vegeu MARUNY & MARUNY (2005).

Sant Pol és un poblet molt petit, situat en una plàcida plana creuada per la Ganga, que és com s'anomena popularment la carretera que va de la Bisbal a Calonge. El terme està constituït per uns pocs masos força antics que conformen el nucli del poble i envolten l'església romànica i, també, per uns quants masos escampats pels contraforts de les Gavarres³. Actualment, a efectes administratius, aquest terme es troba integrat al de la Bisbal.

El primer Maruny que trobem documentat a Sant Pol fou Guillem, qui el 1388 comprà diverses terres del mas Bonet o Boneta. Els successius rectors de la parròquia de Sant Pol van tenir cura d'anotar el fet, per tal de cobrar els seus drets senyorials, com a mínim fins 1835, moment a partir del qual es deixaren sentir els efectes de la famosa desamortització de Mendizábal. El seu descendent, Bonanat Maruny, va testar el 1434. El fill d'aquest darrer, també anomenat Bonanat, va donar un decisiu impuls al patrimoni familiar, i va adquirir la senyoria útil de diverses terres a la prominent família de Miquel, de la Bisbal. A la revisió d'armes del sometent de l'any 1438, aquest Bonanat Maruny figurava amb espasa, cervellera, ballesta i cuirassa⁴, i va assistir al consell general de la Bisbal del 1454, en qualitat de jurat. Bonanat féu testament el 1463, i designà hereu el seu fill Pau.

Poc després de la Sentència Arbitral de Guadalupe de 21 d'abril de 1486 (document cabdal per a la pagesia catalana, en tant que fixa les bases de resolució del conflicte remença), aprofitant circumstàncies favorables, el 1488 en Pau Maruny va comprar les propietats del mas Figueres, situat a Sant Pol, com més endavant detallarem. De fet, el que va comprar foren les terres del mas, la casa era ja inhabitable. Ens trobem aquí, doncs, amb un dels processos que la Sentència de Guadalupe va afavorir: la consolidació i engrandiment patrimonial, a partir de l'adquisició o incorporació de masos rònecs, que eren aquells que havien estat abandonats com a conseqüència de la crisi baixmedieval (pesta negra, refeudalització,...). Començaven a bufar vents favorables per a la pagesia de mas, venien temps de creixement, però calia restar sempre amatent i defensar els propis interessos. Els petits conflictes entre pagesos sempre van ser presents, com ens il·lustra, a tall d'exemple, aquella sentència del 1506 dictada pels àrbitres Pere Pellicer i Pere Cellers, nomenats pel batlle del castell de la Bisbal, Julià Comas (del Brugar), que fa referència a la disputa per un dret de pas, a l'època del batre, a la plaça de Sant Pol, entre

³ Els noms dels masos de Sant Pol han romàs, inalterables, al llarg dels segles.

⁴ Dec aquestes dades a l'amabilitat d'en Jordi Frigola i Arpa.

Mas Cals, Sta. Coloma de Fitor.

Pau Maruny i Pere Camps, veí seu⁵.

Fill i hereu de Pau va ser Jaume Maruny, a qui trobem capbrevant els masos Maruny i Figueras a favor del bisbe de Girona, Guillem de Boïl, el 1511⁶.

Mort en Jaume, va governar el mas el seu fill Miquel Maruny i Hospital, fet hereu el 1528, pagès que va testar el 1560, i va encarregar un trentenari de misses

(vulgarment, de Sant Amador), a celebrar a Sant Pol pel prevere o preveres que semblés als marmessors, a més d'un novenal.

El fill hereu d'en Jaume va ser en Joan Maruny, el qual capbrevà els anys 1564 i 1565 a favor del magnífic senyor Rafel Çatorra, ciutadà de Girona, successor de Francesc Miquel⁷. Poc després, el 1567⁸ es procedí a la divisió en dues parts de la universitat de la Bisbal, que passaria a estar constituïda per una part vilatana i per una part forana. En Joan Maruny va ser un dels representants per la part forana, cosa que ens indica que els Maruny assoliren un pes en el seu àmbit social. Sabem que el 1571 en Joan era encara viu, però absent del Principat, ja que aquest any el seu fill, també de nom Joan (representat pel tutor Miquel Pericay, àlies Ramis, de Sant Pol, assignat pel jutge ordinari de la Bisbal, a causa de la minoria d'edat) talment ho féu constar al capbreu a favor del bisbe Carles⁹. Bàsicament, tant les finques que es detallen a aquest capbreu com les que van capbrevar el seu pare Joan i el seu besavi Jaume, són les mateixes que s'enregistren al capítol posterior, dedicat a l'economia del mas.

A la genealogia adjunta (vegeu annex III) observem que encara hi hagué un tercer Joan Maruny consecutiu, també hereu, fill de l'anterior. El 1614, en temps dels grans perills ocasionats per les bandositats, va

⁵ Fons patrimonial família Maruny, pergami de 1506. El salari dels àrbitres fou d'un parell de perdius.

⁶ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 1655, 12-XI-1511.

⁷ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 1581, 9-XII-1564 i 19-VIII-1565.

⁸ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 1847, transcripció del 5-V-1567.

⁹ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 1656, 8-XI-1571.

ser assaltat i va rebre una estocada o punyalada, com assenyala al seu testament¹⁰. En morir, poc després, va deixar quatre fills petits, de nom Antoni, Miquel, Jaume i Àngela.

Antoni, el fill gran, va ser l'hereu. Va sofrir un plet a la cúria del bisbe, perquè els seus tutors no varen complir el pagament dels drets de sepultura i les misses novenals i de cap d'any, establertes a les deixes testamentàries del seu pare Joan a favor de la comunitat de preveres de Santa Maria de la Bisbal, disputa que va arbitrar el 1617 el vicari general de la diòcesi, Josep Guallar, i que va ser resolta a favor dels capellans. Els preveres van demanar a la cúria del Bisbe cobrar el deute, endarrerit un any, consistent en una mitgera de forment, dues lliures i dinou sous. Els tutors (Jaume Matheu i Bernat Mascort, notari de la Bisbal) recusaren pagar els diners. La cúria eclesiàstica condemnà els tutors a restituir i pagar els drets deguts. Al plet es detallen els preveres que formaven part de la Comunitat: Jaume Salamó, capellà major; Jaume Amatller —curiosament un dels marmessors d'en Joan Maruny—; Baldiri Bofill; Antoni Poch; Bernat Ramon; Paulí Pagès; Bernat Fina; Joan Badia; Joan Puig, i Joan Carbó¹¹.

Antoni, el primogènit i pare del protagonista del nostre estudi, es va casar el 1621 amb Maria Cals, i atorgà capítols matrimonials a Sant Pol. Maria, que va rebre un dot de cent vint lliures¹², era filla del quòndam Damià Cals, propietari de l'imponent mas d'igual nom, de Fitor, i de Caterina.

INFANTESA I JOVENTUT

En Pere Maruny i Cals era fill, com acaben d'assenyalar, d'Antoni i Maria, i va néixer a Sant Pol, entre 1622 i 1625 (la desaparició dels llibres sacramentals de la parròquia de Sant Pol ens impedeix precisar amb més exactitud les dates). Coneixem la morfologia i contingut del mas Maruny entorn aquest primer quart del s. XVII perquè, com era habitual, en morir el seu avi Joan (1614) i el seu pare Antoni (1643) s'havien pres els corresponents inventaris del mas¹³. El detall de les descripcions d'aquests inventaris notariais ens permet saber la distribució que llavors

¹⁰ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 330, 17-III-1614.

¹¹ Arxiu Diocesà de Girona, processos moderns, núm. 5301.

¹² Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 340, 12-IX-1621. Posteriorment fan definició, i és testimoni el noble Francesc de Cruïlles i Rajadell, donzell de Peratallada.

¹³ Vegeu annex I.

tenia el mas, i té avui encara, i ens dona notícia de l'existència de molts estris, avui completament en desús i pràcticament desconeguts per a la majoria de nosaltres, com el norri –trull o pedra per moldre oli– i els cofins –mena de senalles planeres d'espart que servien per premsar la pasta d'oliva–, així com de tot un seguit de mots tan comunament emprats antigament a l'Empordà com ara llastimosament ignorats i perduts: denijar, llubins, esponeres, ...

Amb prop de vint anys d'edat en Pere Maruny es trobà en una situació certament difícil: eren temps de guerra, el seu pare va morir (1643) i ell, com a hereu, comptant sols amb l'ajuda de la mare, quedà a càrrec del mas, de les terres i dels seus set germans (Pau, Antoni, Domingo, Coloma, Maria, Àngela i Caterina). La documentació ens indica que Pere mantingué sempre una relació de particular estima i confiança amb el seu germà Domingo, dit *de la Serra*, possiblement l'iniciador de la nissaga de can Marunyet de Sant Pol, davant el pou de glaç. En Pere el designà marmessor testamentari el 1703¹⁴, encara que en Domingo li premorí el 1705.

ELS MATRIMONIS

Encara en temps de guerra, Pere Maruny es va casar per primera vegada, el 1646, amb Marianna Miquel. Es signaren els capítols matrimonials a Sant Pol¹⁵. Calia assegurar la pervivència familiar en moments de gran inestabilitat i dificultats, i també convenia una mestressa jove, amb força per menar les feixugues i constants feines del mas, habitualment reservades a les doncs. Marianna era filla de Jaume Miquel, de Romanya de la Selva, ja mort en el moment de casar-se la seva filla, i de Caterina; i fou dotada amb 200 lliures, dues caixes d'arbre blanc i els inefables vestits i joiells personals d'ella¹⁶. Ens consta que Pere i Marianna van tenir dos fills: Pere i Mariàngela.

És ben sabut que la mortalitat perinatal era molt considerable a l'època, molts nadons i llurs mares morien en el part, o poc després, a causa de la gran manca de condicions higièniques i sanitàries, i de l'absència de remeis efectius contra les infeccions. Ignorem encara la causa i la data precisa de la mort de Marianna, però el cert és que en Pere va decidir

¹⁴ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 763, 19-VIII-1703. Vegeu la transcripció a l'annex II.

¹⁵ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 1646, 6-VII-1646.

¹⁶ És ben interessant analitzar l'evolució dels dots rebuts pels hereus Maruny al llarg dels 3 segles (1550-1850) que abraça el quadre genealògic (annex III). Permet constatar la millora social de la família i, no gensmenys, l'elevada inflació.

contraure segones núpcies el 1659 (l'any en què la Pau dels Pirineus posava punt i final a la Guerra dels Segadors). Es maridava ara amb Margarida Casas, obtinguda la dispensa eclesiàstica de proclama matrimonial¹⁷. Margarida era filla d'Antic Casas, quòndam pagès de Calonge, i de Caterina. Aquesta segona muller de Pere Maruny també va morir jove, va aportar a la família dues noies més: Maria i Caterina.

En Pere decidí casar-se per tercer cop, no sabem l'any, aquesta vegada amb Elisabet Codina i Ramon, mare de la seva nora Margarida Oller i Codina, que era muller del seu primogènit i hereu, Pere Maruny i Miquel (vegeu, per tal de facilitar la comprensió, el quadre genealògic a l'annex III). Per a tots dos es tractava de terceres núpcies (Elisabet era vídua de Pere Oller, pagès de Torrent, i de Pere Ponsatí, pagès de la Pera), cosa que il·lustra ben clarament sobre la importància del matrimoni, tant com a sacrament com a instrument social i econòmic cabdal del règim pairal català. Els fills i filles es "*col·locaven*" (el verb, que és el que literalment usaven a l'època, no podia ser més encertat) en matrimoni, i els casaments, un cop negociats per les famílies, es concertaven mitjançant llargs, complexos i detallats contractes, signats davant notari (els capítols matrimonials). És clar que l'estratègia era, recurrentment, rebre un bon dot i engrandir el patrimoni familiar, per damunt de qualsevol aspecte afectiu. Els pares de les noies s'endeutaven fortament per tal de pagar els dots, ja que, amb un bon matrimoni, les famílies anaven pujant dins l'entramat social. Però eren temps durs i pragmàtics, i als vidus no els convenia afeblir el patrimoni amb el pagament de dots, per això els matrimonis dobles eren un recurs efectiu que permetia que "tot quedés a casa". Les dones pageses vídues, a més, també tenien raons de conveniència per tornar-se a casar, com eren la por a la soledat, la manca de recursos o, fins i tot, les difícils relacions amb la nora, nova mestressa¹⁸.

Hem exposat ja que el fill i hereu d'en Pere fou en Pere Maruny i Miquel. Aquest va esposar, cap el 1675, Margarida Oller i Codina, filla de Pere Oller i Bahí, cabaler del mas Oller de Torrent, i d'Elisabet Codina i Ramon, nascuda el 1632 al mas Codina, al veïnat de Santa Margarida de Palafrugell, futura esposa de Pere Maruny pare i, per tant, madrastra de Pere Maruny fill. Dit més planerament, fill de vidu es casa amb filla de

¹⁷ Arxiu Diocesà de Girona, dispensa de proclama matrimonial, 19-II-1659. No queda clara la causa de la dispensa, possiblement fou per evitar les amonestacions parroquials.

¹⁸ El testament d'en Pere Maruny i Cals s'anticipa a solucionar possibles discòrdies familiars (o, potser, ja hi eren), quan parla de la seva jove Margarida, i obligan el nou hereu, Domingo, a mantenir-la, això sí, a la *casa petita*, definint molt minuciosament els aliments que ella hauria de rebre fins que morís, sempre que no tornés a casar-se. (vegeu annexos II i III).

vídua, i al mateix temps, la parella de vidus es casen entre sí. Heus ací el matrimoni doble: tot queda ben lligat i relligat en funció d'una aclaparadora lògica patrimonial.

Proseguint el seu rosari de desgràcies, Pere Maruny i Cals va haver d'assistir encara a la mort de la seva tercera esposa, Elisabet, probablement el 1708, any en què ens consta que Pere pagà al rector de Sant Pol, en concepte d'època dels serveis funeraris¹⁹ la respectable suma de 25 lliures i 7 diners, en un rebut força ben detallat, on destaquen els pagaments per l'assistència del rector i quatre capellans als oficis mortuoris, i per complir una deixa per celebrar 25 misses baixes.

LA DESCÈNDENCIA

Com és sabut, el règim de transmissió patrimonial al camp català era basat en la continuïtat de les nissagues a través de la figura de l'hereu únic, així doncs, de ben segur que fou motiu de gran alegria familiar la vinguda de Pere Maruny i Miquel, el nou hereu, nat vers el 1654, el qual es va casar, cap el 1675, amb Margarida Oller i Codina, de Torrent, ja esmentada. Aquest Pere mai arribà a governar el mas, ja que premorí al seu pare, entre 1691 i 1703. Un nou cop dur per al nostre protagonista, segurament el pitjor per a un pare vell, que ja delegava quasi tota la feina en l'hereu, com palesen les diverses escriptures que varen ser signades per pare i fill.

Pere i Margarida Oller van tenir tres fills: Margarida, Domingo (nou hereu) i Pere, els quals van haver de ser criats per l'avi Pere en mancar el pare. Novament tenim al davant la cruesa de la vida dels nostres avant-passats.

Els altres fills del nostre personatge central foren Mariàngela Maruny i Miquel, casada amb Francesc Romaguera²⁰, pagès de Casavells; Maria Maruny i Casas, casada amb Miquel Janoher²¹, pagès de Castell d'Empordà, i Caterina Maruny i Casas, esposada amb Bernat Tassis, de la Pera. Veiem que, a l'hora de situar els fills, s'estudiaven i mantenien estratègies matrimonials amb altres famílies pageses dels rodals.

Resumint, observem que, al llarg dels anys, en Pere va tenir cura de la seva mare, dels set germans, des tres dones, dels quatre fills i, al menys, dels tres néts orfes. Havia de tenir bona fusta. I cal pensar que el seu no devia pas ser un cas excepcional.

¹⁹ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 768, XI-1708.

²⁰ Arxiu Diocesà de Girona, dispenses de proclames matrimonials, 3-VI-1673.

²¹ Miquel Janoher fou un home assenyat que es guanyà la confiança del sogre, qui el feu marmessor al seu testament de 1703, vegeu l'annex II.

Als darrers anys de la seva vida, ja molt gran, en Pere es veié acompanyat del seu nét i hereu Domingo Maruny i Oller, i encara va tenir la darrera alegria de veure el casament d'aquest a Sant Pol, amb Teresa Pagès i Pujades, de Parlavà, el 17 de març de 1709²². Pocs mesos després Pere Maruny i Cals va morir. Quedaven enrere més de vuitanta anys d'esforç permanent per transmetre millorat a les generacions futures allò que ell havia rebut dels seus passats.

Volem considerar en Pere Maruny, i la resta de pagesos empordanesos, quelcom més que un nom més dins els quadres genealògics, la seva vida ens aporta una història particular, lligada a un paisatge, a una terra i a una família, la qual cosa ens ajuda, modestament, a entendre millor els orígens.

L'ECONOMIA DEL MAS

L'economia catalana patí les greus conseqüències negatives de la Guerra dels Segadors, i s'inicià després un període de creixement estable que afavorí els interessos dels pagesos gironins. La bonança s'estroncaria, però, en esclatar la Guerra de Successió. És en aquest context on en Pere visqué la seva maduresa.

La realitat social catalana manava que la immensa majoria d'actes amb transcendència econòmica fossin escriturats. Els notaris donaren fe pública al llarg dels segles i, ara, els milers de volums de protocols conservats ens ajuden a reconstruir i estudiar el passat, i fornir-nos un patrimoni històric colossal. Pobres i rics anaven a cal notari a enregistrar compravendes, préstecs, capítols matrimonials, àpoques, testaments, inventaris, ... actes que, en la majoria dels casos, tenien notables implicacions monetàries.

En aquest context, Pere Maruny i Cals freqüentà les notaries. Ja molt jove i sense pare, hagué de lluir censals i pagar pensions, prengué terres en arrendament, vengué una finca per tal de lluir un censal a favor del monestir de Sant Miquel de Cruïlles, féu procures, comprà unes vinyes, etc.

Pel que fa als ingressos de la unitat familiar, provenien, fonamentalment, de les vendes dels diversos productes de l'explotació agrària del patrimoni. Els diversos capbreus que hem localitzat ens permeten

²² Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 768, 3-III-1709. Atorgà capítols matrimonials amb Teresa Pagès i Pujades, de Parlavà, dot matrimonial de 100 lliures més una causa pia de 250 lliures fundada pel reverend Salvi Molla, capellà de Sta. Eugènia de Vilatorrada, *comtat de la vila de Palamós*, parent d'ella.

Mas Maruny, Sant Pol de la Bisbal.

conèixer força detalls de les finques del mas Maruny²³. El 1705, pocs anys abans de la mort del nostre protagonista, el patrimoni es dividia en diverses propietats:

1. Senyories directes del bisbe de Girona:

a) mas Maruny a Sant Pol, amb 7 finques²⁴: conreables, boscoses, avellaners i hort, total de 35 vessanes. Li pertanyien per herència.

b) mas Figueres, a Sant Pol, amb 5 finques²⁵ i 96 vessanes de conreu, de bosc i avellaners. N'era propietari per herència, ja hem vist que fou comprat pel seu avantpassat Pau Maruny el 1488.

c) dues finques adquirides per en Pere: una peça de bosc i avellaners²⁶ comprada el 1672, per execució de la cúria, i l'altra el 1704 per compra d'una vinya²⁷, total 29 vessanes, a Sant Pol.

²³ Vegeu més endavant l'epígraf "capbreus".

²⁴ Les set finques eren: el mas Maruny, la Roca, la Sala, la Segua, Segalàs, les Fosses i un hort.

²⁵ Aquestes cinc finques eren: el mas Figueres, la Riurola, Xartell, la Sala i les Fosses (aquestes dues darreres devien formar un conjunt amb les d'igual nom de l'anterior nota)

²⁶ De nom Vallell.

²⁷ De nom Canapuig o Camp del forn, *vero* "la Figuera Saliana" i, en part, les Soques.

2. *Senyoria directa del prior de Sant Miquel de Cruïlles*: dues vessanes²⁸, possiblement a Sant Pol.

3. *Senyoria directa de Maria Isabel de Guitart i de Ferrer, vídua de l'il·lustre Pere Genís de Guitart i Millàs*. Posseeix 7 propietats útils²⁹, a la Bisbal i Sant Pol, que sumen un total de 27 vessanes, i inclouen un pati, terres de conreu, boscoses i vinyes. Li corresponien per herència.

4. *Senyoria directa del rector de Sant Pol*. Ja hem exposat que, el 1388, el seu antecessor Guillem Maruny comprà a Bernat Boneta un camp de terra, a Sant Pol³⁰.

L'esquema que acabem de presentar vol il·lustrar la complexitat i multiplicitat de les relacions jurídiques i econòmiques en aquell sistema de "propietat imperfecta" que era l'emfiteusi, figura jurídica essencial per comprendre la història de la pagesia catalana.

Desconeixem les propietats enfranquides d'en Pere, si és que les tenia.

Quant al capítol de despeses, encara resulta més laboriós de resseguir. En Pere Maruny i Cals pagava tasca per totes les senyories directes del bisbe, a més d'uns censos, ja totalment simbòlics el 1705, sens valor real, fruit de l'elevada inflació acumulada al llarg dels segles. Al capbreu del bisbe que en Pere signà aquell any, es documenta que el mas Maruny formava part dels 48 masos de la Bisbal que havien de fer prestacions especials al bisbe: mitges obres, mitges tragines i mitges guaites, particularment al castell de la Bisbal³¹.

Pel que fa a les senyories directes dels Millàs, successors de la notable família de Miquel, sembla que en Pere afrontava càrregues petites, ja que al capbreu corresponent, també de 1705, es fa palès que el seu avantpassat Bonanat Maruny va negociar el 1441 el canvi de les tasques de les propietats per quantitats fixes en diners, amb la qual cosa, per efecte de la inflació, els pagaments van esdevenir molt modestos: un total de 12 diners per any, que representava un estalvi considerable.

A part de les tasques, les despeses més rellevants del pagesos anaven lligades al pagament de les legítimes i els dots dels fills, a atendre les pensions dels censals i, quan hi havia calaix, a lluir-los. L'endeuta-

²⁸ De nom les Comes, òlim Camp dels Suros.

²⁹ Les set finques eren: un pati o corral, el camp de l'Era, sa Tria, les Tines, la Cendera de na Puig o camp Frigola, una vinya i sis ceions.

³⁰ Arxiu Diocesà de Girona, llevador de Sant Pol. El camp duia el nom de Coma Nova.

³¹ Queda per estudiar la gènesi de dites prestacions especials que gravaren aquests 48 masos bisbalencs.

ment via censals per pagar dots era força habitual i va fer perdre moltes senyories útils als pagesos gironins, primerament a carta de gràcia i, finalment, en venda perfecta. El censal es retribuïa al 5% fins 1750, quan es reduí al 3%.

En Pere Maruny i Cals va tenir relativament pocs fills que arribessin a edat adulta: només quatre, hereu inclòs. Però hem de tenir present que va pagar les legítimes i els dots dels seus germans, els dots de tres filles i, al menys, el dot d'una néta, Margarida, òrfena de pare. L'estudi de les escriptures mostra que en Pere creà i lluí diversos censals durant la seva vida.

Evidentment, amb els saldos favorables de caixa, havia també d'atendre la despesa corrent de la unitat familiar, adquirir roba i menjar, a més de pagar els serveis dels metges, manescals, ferrers i altres oficis, sense oblidar atendre talles, impostos i la resta de càrregues establertes pels governants, mai negligibles.

Pere, tanmateix, tingué cura d'afers municipals i formà part del Consell General de la universitat forana de la Bisbal³². Aquest Consell es repetí (ara dit d'homes singulars), amb l'assistència de Pere l'onze de juliol de 1688. Ja hem dit abans que la universitat bisbalenca s'havia dividit el 1567 en dues parts: la vilatana i la forana (o dels pagesos).

En assumptes religiosos, lligats però a l'economia, trobem que, als llibres d'obres de Sant Pol, Pere figura com a baciner el 1664, i els Maruny segueixen com obrers fins a la fi del llibre, alternant-se amb altres pagesos de Sant Pol³³. Atès que el poble era petit, l'habitual fou que una persona acumulés diversos càrrecs alhora o que anés rotant d'una responsabilitat a l'altra, així, trobem que el 1672 Pere era conseller i administrador de la capella de Sta. Llúcia de la Ganga, prop de Sant Pol³⁴.

ELS CAPBREUS

Els capbreus són una font ben coneguda i abastament explotada pels historiadors. Tanmateix, per a l'investigador que ressegueix una història familiar també és summament interessant poder esbrinar qui cren els senyors feudals dels seus avantpassats, pel la qual cosa l'estudi dels capbreus resulta una eina molt enriquidora, que aporta llum i permet trenar moltes genealogies, i les nodreix de contingut. Hem fet ja referència a diversos capbreus dels antecessors d'en Pere, qui també en signà dos,

³² Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 625, 1-I-1688.

³³ Arxiu Diocesà de Girona, llibre d'obres, Sant Pol de la Bisbal

³⁴ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 618, 24-XI-1672.

el 1705. Llavors ja regnava Felip V, i els senyors directes estaven molt amoïnats amb les fortes turbulències polítiques, i volien deixar constància escrita de les seves propietats i els seus drets, tot afegint maldecaps als pagesos, ja prou sacsejats amb les noves exaccions reials.

El primer capbreu reconeix com a senyor directe el bisbe de Girona³⁵. Descriu amb detall les finques, amb noms, llocs, afrontacions, ús, vessanes i drets senyorials a què tenia dret. Pere manifestà que no tenia cap altra servitud ni mal ús, i que romandria al terme del bisbe, si no es redimia per la quantitat taxada a la sentència arbitral del bisbe Guillem de Boïl.

El segon reconeix com a senyor directe Maria Isabel de Guitart i de Ferrer, vídua de l'il·lustre Pere Genís de Guitart i Millàs³⁶. També detalla les finques i, com s'ha dit, fa palès que el seu avantpassat Bonanat Maruny va pactar en escriptura que bescanviava les tasques per pagaments fixos. A tall d'exemple: *«Peça de terra a St. Pol, dita Camp de la herera, de 20 vessanes, part cultiu i part bosc, els meus antecessors pagaven tasca i esplets, i per la festa de Nadal cens de tres sous, però en realitat, per la compra de dit lloc, no pago més que sis diners»*. Era evident que els nostres avis aprofitaven les debilitats senyorials.

EL MAS

El mas Maruny es situa dins el nucli del petit poble de Sant Pol, prop de l'església. Fins el govern d'en Pere, el mas tenia l'entrada, celler, cuina, estable, una sala i tres cambres: una gran, una "fosca" i una altra "de la cuina", com detalllem a l'annex posterior. Aquesta distribució és encara avui perfectament definida. El seu testament ens fa saber que al mas també hi havia la "casa petita", que era habitable.

En Pere féu, almenys, dues aportacions constructives posteriors:

- reformà i engrandí la planta alta, amb la clàssica implantació catalana de diverses alcoves que envolten la sala central, on veiem una llinda gravada amb la inscripció "IHS 1669".

- tancà l'era. El petit mur de pedra que envolta l'era duu gravat l'any 1687.

Les dates en què es realitzaren aquestes obres de millora s'inscriuen plenament en el període de creixement i estabilitat econòmica que es conegué poc després de la Pau dels Pirineus i que s'estroncà momentàniament a causa de la Guerra Borbònica.

³⁵ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, Monells, núm. 280, 23-VIII-1705, pàg. 135 de la segona part.

³⁶ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 711, 23-VIII-1705

LA FI

Amb més de 80 anys d'edat, havent perdut el fill hereu i dues dones, Pere Maruny i Cals testà³⁷, en plena crisi de successió de la corona espanyola. Encara va viure uns anys i va poder assistir, el 1709, al casament del seu nét i nou hereu Domingo Maruny i Oller amb Teresa Pagès i Pujades, donzella de Parlavà, neboda del rector de Sant Pol, mossèn Miquel Pujades, el qual probablement va propiciar l'enllaç. Teresa era filla de Joan Pagès, negociant i traginer, i és l'únic cas que coneixem de matrimoni entre un hereu Maruny i una noia d'origen no pagès, fins entrat el segle XX.

En Domingo passà el maig de 1710³⁸ a pagar el compte final de l'avi a cal notari. A en Pere Maruny poc li faltà per conèixer el nou proper hereu Miquel Maruny i Pagès, besnét seu, nat el 1711. Tampoc tindria mai coneixement de la caiguda de Girona a mans borbòniques i la desfeta posterior.

CONCLUSIÓ

Tot i que per raó d'investigació familiar hem personalitzat el nostre estudi en la figura del nostre avantpassat Pere Maruny i Cals, pensem que molts fets de la seva vida reflecteixen, en bona mesura, moltes de les situacions que van afrontar els pagesos empordanesos coetanis. Els arxius gironins custodien un importantíssim volum de documentació que ens permet refer milers de microhistòries familiars. Foren vides intenses, plenes d'alegries i de penes, algunes certament impactants. El pagès, amo d'una petita o mitjana propietat, portava una vida dura, amb feina continuada, sense repòs, obligat a treballar de valent per treure sempre el màxim rendiment al patrimoni i traspasar-ho engrandit al següent hereu, i així repetidament. En el seu camí, els nostres esforçats avantpassats van haver de superar infinitat d'entrebancs: la mort inesperada d'algun fill o de la muller, l'esclat d'una guerra, les maltempsades, les malalties, els plets judicials, les obligacions econòmiques (ja sigui en forma d'impostos, de drets senyoriais, de pagament de les pensions dels censals i les corresponents i desitjades cancel·lacions, o de pagament d'obligacions familiars: legítimes i dots) i tot un llarg etcètera de penalitats. Els pagesos van haver-se d'adaptar, necessàriament, a les canviants condicions

³⁷ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 763, 19-VIII-1703

³⁸ Arxiu Històric de Girona, fons notarial, la Bisbal, núm. 769, 3-V-1710

de cada època, i van fer que el sistema pairal hagi pervingut durant molts segles, fins fa uns quants decennis. Per a ells, des d'aquí, tot el nostre reconeixement i admiració.

BIBLIOGRAFIA

- CONGOST i COLOMER, Rosa (1990): *Els propietaris i els altres*. Eumo Editorial, Vic.
- CONGOST i COLOMER, Rosa, i TO i FIGUERAS, Lluís, curadors (1999): *Homes, masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX)*. Biblioteca Abat Oliva, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- FRIGOLA i ARPA, Jordi (2003): *La Bisbal. Quaderns de la Revista de Girona*, sèrie monografies locals, núm. 109.
- LLUCH i BRAMON, Rosa (2005): *Els remences, la senyoria de l'almoïna de Girona als segles XIV i XV*. Associació d'Història Rural de les comarques gironines, Centre de recerca d'història rural de la Universitat de Girona.
- MALLORQUÍ i GARCIA, Elvis (2000): *El monestir de Sant Miquel de Cruïlles a l'edat mitjana. Estudi i edició dels documents (1035-1300)*. La Bisbal d'Empordà: Ajuntament.
- MARUNY i CURTO, Lluís i MARUNY i GISPERT, Jaume: "Els Maruny". *Gavarres* núm 8, tardor-hivern 2005, p.104-105.
- TO i FIGUERAS, Lluís (1997): *Família i hereu a la Catalunya nord-oriental, (segles X-XII)*. Biblioteca Abat Oliva, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

AGRAÏMENTS

Per portar a terme les meves investigacions he rebut el suport, sempre amable i eficient, de tot el personal dels arxius gironins consultats, molt particularment l'Arxiu Històric de Girona, l'Arxiu Comarcal del Baix Empordà i l'Arxiu Diocesà de Girona, així com dels companys del Gredeg (Grup de Recerca Demogràfica i Genealògica), i de la família Ullastres. Les generoses i pacients aportacions d'en Salvador Vega i d'en Lluís Maruny han estat impagables per dur a bon terme aquest article, i l'autor els ho agraeix a tots ells, amb afecte.

ANNEX I

Inventari del Mas Maruny

(ADG, processos moderns, núm. 5301, de 24-I-1616, inventari que prenen Bernat Mascort i Jaume Mateu, tutors d'Antoni Maruny, davant el notari de la Bisbal Antoni Font)

(...) Primo, a l'entrada de la casa de dit quòndam Joan Maruny un truy de pedra; ítem, una bóta tina de tinensa de sis bótas, poc més o mancho, dolenta; ítem un costaler usat dins lo qual hi ha una quartera de sal; ítem un bast de burro amb sos arreus, dolent; ítem una altra bóta tina, dolenta, de tinensa de quatre bótas; ítem una scala de fusta ab deu scalons, llevadissa; ítem una xanca; ítem una forca giradora; ítem un banchot, dolent; ítem un covanot de canya, mijanser; ítem una cistella de canyas, dolenta; ítem un mijà de ferro; ítem un dantal ab orellons, dolent; ítem unas gaffas de ferro per cavar fems, bonas; ítem una pala de ferro, ab son mànech de fusta; ítem un altre dental amb orellons, dolent; ítem un magall de denijar avellanas ab son mànech de fusta; ítem una fals, dolenta; ítem una axada aguda, sens mànech.

En lo seller, primo, un tràmech xich y usat; ítem un jou de bous ab cufins; ítem un embut gran de fusta; ítem un carretell de tinensa de dos bótes i mija, poc mes o mancho, de vi claret; ítem una pastera de fusta, dolenta; ítem una gerra de terra cul agut, de tinensa de una bóta; ítem un axadò xich; ítem tres forques giradores y dos verteres; ítem una axada aguda de ferro, ab son mànech de fusta, dolenta y trencada; ítem un costaler ab una cortera de garballaduras de blat; ítem duas senallas plenas de olivas, per fer oli; ítem una cistella plena de olivas; ítem altra aixada aguda de ferro, ab son mànech de fusta, dolenta; ítem una forca de ferro, ab son mànech de fusta, bona; ítem un altre mijà usat.

A la cuyna, primo, una destral de ferro, ab son mànech de fusta, mijansera; ítem una pastera, dolenta, amb dos sadassos, lo hu bo i l'altre dolent; ítem un passador per passar farina; ítem una cassa de aram, dolenta; ítem una banastre ab tres capdells de fil, ítem un norri ab sa perxa, usat; ítem un cabàs de palma, dolent; ítem un morter de pedra, ab sa mà de fusta; ítem una parola de aram, ab sa nansa de ferro, usada; ítem un perol, ab sa nansa de ferro, usat; ítem dos paellas de aram, una xicha i l'altre mijansera, dolentas; ítem un ast de ferro; ítem un cossi de obra de terra, parcdat; ítem un escorn de fusta, dolent; ítem una caxa llarga dolenta de una cortera de farina, poch mes o mancho; ítem una sort de plats, escudellas i ollas; ítem un costaler bo; ítem dos estovalles usades, cordelladas i esquinçadas; ítem cinc llansolets per embolicar criaturas; ítem un borrasso; ítem set rams de borres, filades; ítem un llumaner, dolent.

A l'establa, primo, dos braus de tres anys, de pel sandrinós lo hu, i l'altre vermell; ítem un bou gros, de edat de sis anys poch mes o mancho, de pel blanquinós; ítem una vaca de nou anys poch mes o mancho, de pel blanquinós o vermell; ítem una burra de pel sandrosench, de edat de nou anys, poch mes o mancho; ítem un burriot, de un any; ítem una albarda; ítem deu ovellas i sinch borrechs; ítem dos porcells, nodrissos; ítem una porca, que-stà anys que ja és stricada en trenta sis reals; ítem una truja; ítem dos porcellons, de vàlua de deu reals cada hu; ítem una fanga, bona.

A la sala, primo, una taula llarga, ab tres capitells llargs i dos banchs, dolents; ítem un padrer de cuyro; ítem un arer dolent, squinsat; ítem un coffre gran, pintat, ab pany, sens clau, dins lo qual y ha lo següent: primo, una gonella negra, usada; ítem unas stovallas cordelladas, usadas; ítem una capsa pintada, sens cubertor; ítem una sort de padisseria; ítem unas stovallas cordelladas, dolentas, ítem dos llansols de dos teles, dolents; ítem una ballesta, amb ses gaffes; ítem quatre ruschs, dos de grans y dos de petits; ítem un canat, gran; ítem altre canat, mijenser. Dins los quals canats y ruschs hi ha dins de ells, de una part, vuyt corteras de mestall vell i deu corteras de mestall, i en hu de dits ruschs sinch quarteras de mestall lleix, i en hu de dits ruschs una cortera i mija de llubins, stimat per Joan Prats y Antoni Matas, àlies Lluch, pagesos del lloch de Sant Pol; ítem algunes sinch lliuras de fil filat amb rams, poch mes o mancho.

A la cambra gran, primo un llit de Campràs, ab màrfega i travasser i un llansol, tot mijanser; ítem un coffre gran, dins lo qual hi ha lo següent: primo, unas stovallas llargas cordelladas,

mijanseras; ítem unas tovallolas dolentas; ítem un llansol, de dos teles i mija, dolent; ítem unas stovallas cordelladas, novas; ítem un llansol, bo; ítem una stovalla cordellada, usada; ítem 6 torchabochas de fil y cotó, bons; ítem una coixinera, amb xich de guarnits; ítem unas sponeras ab, barras de ret, usadas; ítem una rupilla de burell, nova; ítem unas mànegas de ximallot fals negre, dolentes; ítem un gipó y mànegas de drap de casa, usat; ítem una caxota, sens cubertor; ítem una faus, dolenta; ítem una cortera de melcha; ítem un garbell de borroni, dolent; ítem un rusc; ítem un sombrero de home, dolent; ítem un morter de pedra, xich; ítem un tros de ast, gran; ítem un sperriot (?), usat y sense buyna; ítem una caixa nova, ab son pany y clau, dins la qual y ha lo següent, ítem unas faldillas verdes, bones; ítem altres faldillas verdes, bones; ítem altres faldillas vermelles, arnadas; ítem un cos de contrall negre, gornit de passamans negres; ítem un plech de cartes de pergamins de diverses contrades; ítem un brial de cotonina, usat; ítem un fil de coral, ítem unes mànegas de ximallot fals, de color, bones.

A la cambra foscha, primo, un llit de posts y banchs, ab una màrfega, una flassada dolenta y un sac nou; ítem una caixa de pastar, usada; ítem un banchal o drap de pa, de color de burell, usat; ítem una daya, dolenta.

A la cambra de la cuyna, primo un llit de posts y banchs ab màrfega, dos llansols de dos teles de cotó, lo hu de borres i l'altre de cànem, dos flassadas simples, un bona, altre dolenta, i unas sponeres curtes y stretas, ab uns farcells del mateix drap y un coxí ab sa coxinera; ítem un llumaner, dolent; ítem un altre cuxí, sens coxinera; ítem un rusch; ítem vuyt rams de fil de cànem; ítem un coffre, dins lo qual y ha lo següent, amb son pany i clau, primo, un cove ple de figues seques, ítem un sach, dolent, ple de llana; ítem una gerra xicha, dins la qual y ha un mallal d'oli poch mes o mancho, ítem una caixa vella, sens pany ni clau, dins la qual y ha un derrera de un cos curt, bo; un bancal de diversos colors, usat.

Ítem, al porxo, una carreta, usada; una sort de suro, sens adobar.

Ítem ha confessat Jaume Matheu, altri del tudors de dits pubills, que ha venut un tossino, que ha valgut dos lliures, dos sous i sis diners. Ítem dit Matheu rebé de un altre tossino tres lliures i quinze sous. Ítem ha confessat dit Matheu haver rebut d'en Castelló de Calonge set ducats, mancho un real, per resta d'un bou. Ítem ha confessat haver rebut mossèn Bernat Mascort, altre de dits curadors, un tossino en preu de quatre lliures, deu sous.

Ítem tota la casa situada en lo lloch de Sant Pol, terme de la Bisbal, juntament amb sa hera i clos, amb les affrontacions en ella exposadas.

Ítem totes les terres, honors y possessions tant cultas com incultas, heremades, padrosas, de vinyas, oliveras, avellaners y altres arbres i plantas plantadas, ab las affrontacions i designacions en elles i quiscú de aquelles posadas, les quals en ningú temps ocultar nos podem.

ANNEX II

Testament de Pere Maruny i Cals

(AHG, fons notarial la Bisbal, núm. 763, 19-VIII-1703)

En nom de Nostre Senyor Déu sie, amén.

Jo, Pere Maruny, pagès del lloch de Sant Pol, terme de la vila de la Bisbal, bisbat de Girona, fill legítim y natural de Anthoni Maruny, pagès de dit lloch y de Maria, cònjuges difuncts, estant per la gràcia de Déu en sanitat y ab mon bon enteniment, sana y íntegra memòria y ferma paraula, volent disposar dels béns per nostre Senyor Déu a mi encomenats, fas y ordeno lo present meu testament, contenint en si la ultima y darrera voluntat mia, del qual poso y elegesch manumissors y executors al reverend rector de la isglésia parroquial del dit lloch de Sant Pol, qui ara és y per temps serà, a Domingo Maruny de la Serra, treballador del dit lloch de Sant Pol, germà meu, y a Miquel Janoher, pagès del terme de Castell de Empurdà, gendre meu, als quals tots junts, o a la major part de aquells a solcs, do y conferesch ple y libre poder de exequir y complir lo present meu testament, conforme per mi trobaran baix escrit y per mi ordenat, y altrament los dono tal y

tanta potestat, qual y quanta a semblants manumissors testamentaris se acostuma y pot donar, tant de dret, consuetut, com altrament.

Primerament y antes de totas cosas encomano la mia ànima a son Altíssim Creador, qui aquella de no res ha feta y formada, a imatge y semblansa sua; vull, ordeno y mano que tots los deutes que, lo dia de la mia fi, jo deuré, sien pagats y satisfets, y las injúrias, a restitució de las quals seré tingut y obligat, remesas, breument, simplement y de pla, a coneguda de dits mos manumissors.

Elegesch la sepultura al meu cos fahedora en lo sementiri de la isglésia de Sant Pol, y en lo vas e fossar ahont mos passats han acostumat enterrarse, la qual sepultura, junt ab la cixida, novenal y cap de any, vull y mano me sie feta a thenor de sepultura major, y ab officis de difuncts, y vull y mano que en quiscú de dits officis sien dits y celebrats nocturnos y laudes, y que en quiscú de dits officis y entrevinguen quatre preveres, comprés lo dit senyor rector, volent, ordenant y manant que, en quiscú de dits officis, los dits quatre preveres celebren missa per la mia ànima, dexant per dits effectes, de mos béns, lo que sie necessari, a coneguda de dits mos manumissors.

Ítem vull y man que, seguit mon òbit, per ànima mia me sie dita y celebrada en la dita isglésia de Sant Pol, y per lo dit rector de aquella, una novena de missas baixas, ab oferta de pa, vi y llom, com se acostuma fer en la isglésia, per lo que deix y llogo, de mos béns, lo necessari, a coneguda de dits mos manumissors.

Ítem vull y man que, seguit dit mon òbit, per dita ma ànima, me sien ditas y celebradas en dita isglésia de dit lloch de Sant Pol, y per lo dit rector de aquella, dotze missas baixas, és a saber, quatre en lo altar de Sant Pau, altres quatre en lo altar de nostra Senyora del Roser, y las restants quatre en lo altar de Sant Anthoni, per charitat y celebració de las quals dotze missas baixas, deix y llogo, de mos béns, sis sous, moneda barcelonesa, per quiscuna de ellas.

Ítem vull y mano, y a mon hereu baix dit obligo que, en cas de discòrdia entre ell y Margarida nora mia, y marc sua, de tal manera que dita ma nora no pugués viurer ab dit mon hereu y fill seu, en eix cas, lo dit mon hereu li tinga de donar habitació en la casa petita, y aixibé li tinga de donar quiscun any, per son sustento, sinch quarteras de blat; quatre bótas de vi claret; un mallal de oli; deu lliures carnisseras de carn de tocino, salada, mitja quartera de llagums; lo qual llegat li fas durant sa vida natural, y estant viuda, casta y sens marit, y lo cognom de Maruny conservant y no altrament, ni en altre manera.

Ítem deix y llogo a quiscú de mos fills y fillas, per dret de institució y llegítima llur, sinch sous, en los quals los instituesch hereters meus particulars. En tots los altres, emperò, béns meus, axí mobles com immobles, presents i esdevenidors, haguts y per haver, encara que privilegiats en qualsevol manera, noms, drets y accions meus y mias, ahont sevulla que sian y a mi me especten y esperar pugan, ara y en lo sdevenidor, en qualsevol part del món, per qualsevols mons títols, causas o rahons, exceptat aquells dels quals dalt tinch disposat, instituesch i hereu meu universal fas a Domingo Maruny, nét meu, fill llegítim y natural de Pere Maruny, quòndam, fill meu, y de dita Margarida, viuda de ell relictia y nora mia, si lo dia de la mia fi viurà, y hereu meu ésser voldrà.

E si lo dit Domingo Maruny, nét meu, lo dia de la mia fi, no viurà, o viurà y hereu meu no serà perquè no voldrà, o no podrà, o serà, més morrà quant que quant sens infants legítims y naturals, de legítim y carnal matrimoni procreats, o ab tals algú dels quals no previndrà a edat de fer testament, en dits casos y quiscú de aquells, substituesch a ell y hereu meu universal fas a Pere Maruny, altre nét meu, fill legítim y natural de dits quòndam Pere Maruny, fill meu, y de dita Margarida, viuda de ell dexada, si lo dia de la mia fi viurà, y hereu meu ésser voldrà.

E si lo dit Pere, nét meu, lo dia de la mia fi no viurà, o viurà y hereu meu no serà, perquè no voldrà o no podrà, o serà més morrà, quant que quant sens infants, axí com del dit Domingo, nét meu, dalt tinch disposat, en dits casos y quiscú de aquells, substituesch a ell y heretera meu universal fas a Margarida Maruny, donzella, néta mia, filla legítima y natural de dits Pere, fill meu, y de Margarida, viuda de ell dexada, si lo dia de la mia fi viurà, y heretera mia ésser voldrà y, si la dita Margarida, néta mia, lo dia de la mia fi no viurà, o viurà y heretera mia no serà, perquè

no voldrà o no podrà, o serà, més morrà, quant que quant sens infants axí y de la manera que del dit Domingo, nét meu, dalt tinch dit y disposat, en dits casos y quiscú de aquells, substituesch a ella y heretera mia universal fas a Mariàngela, filla mia y de Mariàngela Miquel quòndam, primera muller mia lligítima, y muller de Francesch Romaguera, pagès vuy habitant en lo lloch de Casavells, si lo dia de la mia fi viurà, y heretera mia ésser voldrà. E si la dita Mariàngela, filla mia, lo dia de la mia fi no viurà, o viurà y heretera mia no serà, perquè no voldrà o no podrà, o serà, més morrà, quant que quant sens infants, axí com del dit Domingo, nét meu, dalt està dit, en dits casos y quiscú de aquells, substituesch a ella y heretera mia universal fas a Maria, també filla mia y de Margarida Casas, quòndam, segona muller mia legítima y natural, muller de dit Miquel Janoher, pagès vuy habitant en lo terme del dit Castell de Empurdà, si lo dia de la mia fi viurà, y heretera mia ésser voldrà. E si la dita Maria, filla mia, lo dia de la mia fi no viurà, o viurà y heretera mia no serà, perquè no voldrà o no podrà, o serà més morrà, quant que quant sens infants, axí y de la manera que del dit Domingo, nét meu, sobre tinch dit y disposat, en dits casos y quiscú de aquells, substituesch a ella y heretera mia universal fas a Catharina, també filla mia y de dita Margarida, quòndam, segona muller mia legítima y natural, vuy muller de Bernat Tassis, treballador del castell de la Pera, si lo dia de la mia fi viurà, y heretera mia ésser voldrà. E si la dita Catharina, filla mia, lo dia de la mia fi no viurà, o viurà y heretera mia no serà perquè no voldrà o no podrà, o serà, més morrà, quant que quant sens infants, axí com del dit Domingo, nét meu, sobre tinch dit y disposat, en dits casos y quiscú de aquells, substituesch a ella y hereter meu universal fas y instituesch a qui de dret tocarà y spectará.

Més avant confiant de la fidelitat, legalitat y bondad dels dits Domingo Maruny y Miquel Janoher, germà y gendre respectius meus, aquells anomeno y assigno en tudors y, en son cas y lloch y temps, curadors testamentaris de las personas y bens de dits mos néts, al quals y, als sobrevint de ells asoles, suplico que aquells, en bonas pratigas y costums, instruescan y los bens de ells administren y governen com jo de ells plenament confio, donantlos y concedintlos tal y tant poder y facultat, qual y quant a semblants tudors y son cas, lloch y temps, curadors testamentaris és acostumat donar, tant de dret, consuetut, com altrament.

E aquesta és la mia última y darrera voluntat, la qual lloho y firmo, y la qual vull que vàlega y valer puga per via o dret de testament nuncupatiu. E sinò val, vàlia o valer no podia, per semblant dret, almenys vull que vàlega y valer puga, per via o dret de codicils o de altre espècia de ultima y darrera voluntat mia, que millor valer y tenir podrà, tant de dret, consuetut com altrament. Revocant ab lo present meu testament tots y qualsevols altres testaments, codicils, donacions, per causa de mort y altres espècias de últimas y derras voluntats mias, per mi fins lo dia present fets y fetas, en poder de qualsevol notaris y altres personas privilegiadas, encara que aquells, o algú de ells, fossen instituïts les lliberes y altrament hi hagués qualsevols paraules rogatòrias, de las quals no'm recordo y, en cas hi fossen, menpenit, volent que lo present meu testament, a tot y qualsevol altres, prevalega.

Testes vocati et ore proprio dicti testatoris rogati huius testamenti sunt magnificus Bernardus Estrabau, civis honoratus Barhinonae, invicinatú de las Gorescas, termini villae de Cruilles populatus, Joannes Loberas, Josephus Puignau, agricola, Petrus Gras, Michael Carlas, juvenes agricolae, Franciscus Oliver et Joannes Aynier, laboratore omnes, dicti loci de Sant Pol habitatores.

Actum et per dictum testatorem laudatum et firmatum fuit hoc testamentum intus domum rectoriae ecclesiae parroquialis loci de Sancti Pol, die XVIII Augustis MDCCIII

CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ. Hem desenvolupat totes les abreviatures, hem normalitzat l'ús de majúscules i de minúscules, d'acord les normes actuals, i hem afegit accents i signes de puntuació per facilitar una millor comprensió dels texts. Els punts volats indiquen les aglutinacions que figuren als escrits originals.

ANNEX III

Genealogia de Pere Maruny i Cals

